

A fekete nyár (*Populus nigra* L.) csemetenevelése

Virágzás, termésérés és begyűjtés

A fekete nyár kétlaki, váltivarú. A kövér, laza szerkezetű, csüngő, porzós barkák 4-6 cm hosszúak, a kifejlett termős füzerek hossza pedig elérheti a 8-15 cm-t is. Termése két kopáccsal nyíló tok. A mag világosszürke, 1,5-2 mm, pelyhe hófehér (GENCSI-VANCSURA, 1992; CSAPODY et al., 1966.).

Március-április hónapban virágzik, a kilombosodás előtt. A termés május végén, június elején már érett. A gyűjtésére nagyon gondosan kell felkészülni, mert az érett tokok egy hirtelen beköszöntő, száraz, szeles időjárásban néhány óra leforgása alatt felnyílhatnak és a szél azonnal kirepíti a magot.

A feketenyár-mag gyűjtése a gyakorlatban többnyire döntött fáról történik. Helyesebb lenne a füzereket létráról, nyeles ollóval levágni, mert így a magforrás nem semmisül meg! A termős füzereket közvetlenül a tokok felnyílása előtt szedik le és ládában tárolva a lehető leggyorsabban beszállítják a feldolgozó helyre.

Könnyen hibridizálódik a különböző euramerikai nyár klónokkal, ezért a nemes nyárok fokozott elterjedése óta fajtiszta fekete nyárat majdnem lehetetlen találni. Magyarországon a Növényi Génbank Tanács kezdeményezésére és az OMMI irányításával folyik a fekete nyár génmegőrzési programja. Európában egyedülálló fekete nyár géngyűjteménnyel rendelkezik BÉNYI Sándor (Fadd).

A mag kezelése

A begyűjtött füzereket jól szellőzőt, hűvös helyiségben, vékony rétegben szét kell teríteni, hogy a tokok megszikkadva kinyíljanak. A kinyílt tokokat olyan lyukméretű szitán dörzsölik át, amelyen a mag áthullik, a kopácsok viszont fennmaradnak. Az átdörzsölt magot a fehér pelyhektől kiszélelik. Ez rendkívül kellemetlen, egészségkárosító munka, mert a pelyhek nagyon könnyűek, tele van ve-

lük a tisztító helyiség levegője. Az itt dolgozó munkásoknak légzésvédő álarcot kell viselniük.

Történekm próbálkozások nyármagtisztító gép kialakítására is, de ezek közül egy sem terjedt el a gyakorlatban.

A kitisztított mag nedvességtartalma 30% körül van, ami elég sok ahhoz, hogy a vastag rétegben tárolt mag könnyen befulledjen. A magot ezért vékony rétegben ki kell teríteni és 14-15 % nedvességtartalomra ki kell szikkasztani. Általában a hazai gyakorlat az, hogy a tisztítás után azonnal elvetik a nyármagot. Ez elsősorban a fehér nyár, illetve a rezgő nyár magját jelenti. A fekete nyárat a magyar erdészeti csemetekeretek szinte kizárólag fásdugvánnyal szaporítják!

Éppen ezért feketenyár-maggal nem folytattunk kezelési kísérletet, de a hozzá nagyon hasonlító fehér nyár (*Populus alba* L.) maggal igen! A fehérnyár-magot tisztítás után szoba hőmérsékletű (20-22 °C), alacsony páratartalmú levegővel 8-10% víztartalomig kiszikkasztottuk, légmentesen lezárt edénybe töltöttük és -5 °C-os hűtőbe helyeztük. Az így kezelt mag csíráképességét 1 év múlva is kiválóan megtartotta, a következő évi csemetekereti vetés során robbanásszerűen, 24 óra alatt kicsírázott (táblázat). Még hosszabb ideig tartó, sikeres fekete nyár magtárolást végzett MULLER – TEISSIER de CROS (1982), akik a 7-8% nedvességtartalmúra kiszikkasztott magot 4 °C-on, 18 mmHg vákuumban, több mint 60 hónapig tárolták. Az irodalomban több helyen is lehet találkozni a nyármag -10 - -20 °C-os, 10-36 hónapig tartó, sikeres tárolásával. A szélsőségek: folyékony nitrogénben, -196 °C-on, 6 napig tartó, károsodás mentes tárolás, illetve -18 °C-on, 156 hónapig tartó tárolás.

Ezek az adatok tehát azt mutatják, hogy a (fekete) nyármag az ortodox magvak csoportjába tartozik, és megfelelően kezelve jól tárolható. Érdemes és lehetséges tehát egy-egy jó termésű évben biztonságai tartalékot betárolni!

A csemetekereti vetés

Magról ma már szinte sohasem szaporítjuk a fekete nyárat, hanem a genetikailag ellenőrzött anyatelepekről gyűjtött dugványokkal történik a szaporítóanyag előállítás. Ha valaki mégis erre szánna el magát, akkor a fehér nyár magági csemetenevelését kell szem előtt tartania, ezért az alábbiakban azt ismertetem.

A vetés időpontja közvetlenül a maggyűjtés és tisztítás után, május végén – június elején van. A vetés történhet teljes vetéssel vagy sorosan. A soros vetéshez az 1-1,5 cm mély vetőbarázdát horonynyomó hengerrel készítik el. A mag kiszórása előtt ajánlatos a vetőágyást, illetve a sorokat beöntözni. Fontos, hogy az első 2-3 lomblevél megjelenéséig mindig nedves legyen a talaj, ezért rendszeresen öntözni kell. A csírázó nyárcsemete ún. szőrkoszorút fejleszt, amivel megkapaszkodik a talajban. Ha a túl erős öntözés a csemetét kimozdítja a helyéről, akkor kikapusztul!

A vetőbarázdába 1,5 cm³/fm magot szokás vetni, amiben általában 1500 db mag van. Az elvetett magot legfeljebb 2 mm vastagon, finom homokkal vagy tőzeggel takarják. A túl vastag takarás alól a csíra nem képes kibújni, ezért inkább takaratlanul maradjon a vetés egy része, mint hogy túl vastagon legyen betakarva.

Hazai viszonyok között gyakran előfordul, hogy a szabadföldi vetéseket egy-egy hirtelen lezúduló zápor kimossa. Ha ez az esemény még június elején megtörténik, akkor ajánlatos a nyármagot újra vetni. A kimosás ellen takarással vagy fólia alá történő vetéssel lehet védekezni. A takarás történhet szalmával vagy fáttyol fóliával. Egyes csemetekeretekben 30-40 cm széles ágyásokba, teljes vetéssel vetik a fehérnyár-magot, az ágyást pedig a dinnyetermesztésből átvett, mini fóliaalagúttal takarják.

Egy év alatt mindig eléri a kiültethető méretet, sőt nem ritkán a 1,5-2,0 m szárhosszúságot is.

Dr. Barna Tamás

Származási hely	A begyűjtés és a betárolás időpontja	Kezdeti csírázóképeség (%)	Csírázóképeség (%)	
			2002.	2003.
Harkakötöny	2001. május	56	35,5	22
Harkakötöny	2001. május	35	23,5	20
Kelebia	2002. május	29	—	24
Kelebia	2002. május	41,5	—	39

1. táblázat. Különböző fehér nyár magszármazások csírázóképeségének változása a tárolás során (Tárolási körülmények: 8-10 % nedvességtartalom, -5 °C tárolási hőmérséklet, légmentesen lezárt edény)